

Sınır Kapitalizmi

Gürcistan'dan Türkiye'ye
Günübirlik İşgücü Göçü

Kerem Özbey

Bu kitabın yayın hakkı SİYASAL KİTABEVİ'ne aittir. Yayınevinin ve yayıncısının yazılı izni alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

Sınır Kapitalizmi Gürcistan'dan Türkiye'ye Günübirlik İşgücü Göçü

Yazar: Kerem Özbey

Kapak Tasarımı ve Sayfa Düzeni: Nuray ÖZİPEK

ISBN: 978-605-9221-72-6

©Siyasal Kitabevi Tüm Hakları Saklıdır.

Şubat 2018, Ankara

Siyasal Kitabevi-Ünal Sevindik

Yayıncı Sertifika No: 14016

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0 (312) 419 97 81 pbx

Faks: 0 (312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

Baskı

Desen Ofset A. Ş.

Sertifika No: 11289

Birlik Mah. 448. Cad. 476. Sk. No: 2

Çankaya/Ankara Tel: 0 (312) 496 43 43

Dağıtım:

Siyasal Kitabevi

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0 (312) 419 97 81 pbx

Faks: 0 (312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

Sınır Kapitalizmi

Gürcistan'dan Türkiye'ye
Günöbirlik İşgücü Göçü

Kerem Özbey

Kerem Özbey, 1987 yılında Aydın Söke’de doğdu. 2009 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünden mezun oldu. Aynı yıl Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans programını kazandı ve 2011 yılında *Geleneksellikten Neo-Liberal Muhafazakârlığa Türkiye’de İslamcılığın Dönüşümü* adlı tez ile mezun oldu. 2012 yılında, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Sosyoloji ve Metodoloji Ana Bilim Dalı’nda Doktora öğrenimine başladı ve 2016 yılında *Sınır Kapitalizmi: Gürcistan’dan Türkiye’ye Günübürlük İşgücü Göçü - “Hopa Örneği”* adlı tez ile mezun oldu. 2013 yılında Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başladığı Artvin Çoruh Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde, 2017 yılı itibariyle öğretim üyesi olarak çalışma hayatını sürdürmektedir. Evli ve 1 çocuk sahibidir.

Babam Bedir ÖZBEY'in aziz hatırasına...

İçindekiler

Tablolar, Şekiller ve Kısaltmalar Listesi.....	11
Sunuş.....	13
Önsöz.....	17
Giriş.....	19
1. Bölüm: Göç Olgusu: Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve.....	25
Göçün Tanımı ve Sosyolojik Bir Olgu Olarak Göç.....	25
Uluslararası İşgücü Göçünün Sosyolojik Kaynakları.....	29
Eski SSCB ve Doğu Avrupa’dan Türkiye’ye İşgücü Göçü.....	36
2. Bölüm: Küreselleşme, Kapitalizm ve Ulus-Devlet Ekseninde	
Uluslararası İşgücü Göçü ve Sınırlar.....	39
Sınırın Tanımı ve Sosyolojik Bir Olgu Olarak Sınır.....	40
Modern Ulus-Devlet, Teritoryal Egemenlik ve Sınırlar.....	52
Küreselleşme, Kapitalizm ve Ulus-Devlet Ekseninde	
Sınırlar ve İşgücü Göçü.....	66
Kapitalizmin Farklı Bir Yorumu Olarak “Sınır Kapitalizmi”.....	78
3. Bölüm: Araştırmanın Tasarımı.....	85
Araştırmanın Kuramsal Yaklaşımı.....	85
Metodoloji.....	90
Evren ve Örneklem Seçimi.....	92
Veri Toplama Teknikleri ve Uygulama.....	102
Verilerin Analizi ve Yorumlanması.....	105
Araştırmanın İçerdiği Kolaylıklar ve Güçlükler.....	106
4. Bölüm: Görüşülen Kişilerin Demografik Profili.....	113
Görüşülen Kişilere İlişkin Tanıtıcı Bilgiler.....	114
Görüşülen Kişilere Ait Ana Temalar.....	122

5. Bölüm: Sınırötesi Göç ve Göçmenlik.....	123
Türkiye'ye Göçün Nedenleri	124
Göçten Önceki Koşullar.....	138
Göç Kararının Alınması.....	145
Türkiye'ye Göçün Avantaj ve Dezavantajları	152
6. Bölüm: Günübirlik İşgücü Göçü	159
Vize Rejimi	160
Mekânsal Yakınlık	164
Giriş-Çıkış Yapma Pratiği	166
Ulaşım Masraflarının Azlığı	170
Aile ve Akraba İlişkilerini Sürdürme	172
7. Bölüm: Sınırın Algılanması	175
Ekonomik Fırsatlar Kaynağı Olarak Sınır	177
Sınır ve Kimliğin Yeniden Üretimi	187
Düzenleyici ve Ayırıştırıcı Bir Aygıt Olarak Sınır	190
Sınır ve Sosyal İlişkiler Ağının İnşası	194
8. Bölüm: Sosyal İlişki ve Ağlar.....	203
Göçmen Dayanışma Ağları.....	204
Birlikte Çalışmanın Doğurduğu Sorunlar	207
9. Bölüm: Çalışma Hayatı ve İşçi-İşveren İlişkileri.....	215
Göçmen İşçilerin Tercih Edilme Nedenleri.....	216
İş Bulma Süreci ve İş Seçimini Etkileyen Faktörler	233
Elde Edilen Kazancın Yeterliliği	242
Ücret Konusundaki Anlaşmazlıklar	247
Dinsel ve Etnik Kimlik Farklılaşması	254
Türkçe Bilmenin Avantajları	259
10. Bölüm: Toplumsal Cinsiyet.....	265
Göçmen Kadın İşçilerin Çalışma Koşulları	267
İşgücü Piyasasında Göçmen ve Yerli Kadın İşçiler	273
İşgücü Piyasasında Göçmen Kadın İşçilerin Görünürlüğü	280

11. Bölüm: Seks İşçiliği.....	287
Seks İşçiliğinin Nedenleri ve Seks İşçiliğine Bakış.....	288
Gündelik Yaşamda Seks İşçilerinden Kaynaklanan Sorunlar ...	318
Seks İşçiliğinin Aile Kurumu Üzerindeki Etkileri	327
Seks İşçiliğinin Çocuk ve Gençler Üzerindeki Etkileri	345
12. Bölüm: Hopa.....	355
Göç, Sınır ve Çalışma Hayatı Açısından Hopa	356
13. Bölüm: Gelecek Hakkındaki Düşünceler	361
İş İlişkilerinin Geleceğine Bakış	361
Genel Olarak Söylemek İstenilenler	369
Sonuç.....	377
Ek-1: Görüşme Formu.....	399
Ek-2: Alan Araştırması İzin Belgesi.....	405
Ek-3: Fotoğraflar	406
Kaynakça.....	411

Tablolar, Şekiller ve Kısaltmalar Listesi

Tablo 1: Sarp Sınır Kapısı'ndan Yıllık Giriş-Çıkış Yapan Ziyaretçiler (Günübirlikçi)	98
Tablo 2: Alan Araştırması Kapsamında Görüşülenler	101
Tablo 3: Görüşülen Kişilere İlişkin Tanıtıcı Bilgiler	115
Tablo 4: Görüşülen Kişilerin Kodlama Listesi ve Kodlara Ait Sektörler / İşler	119

Şekiller Listesi

Şekil 1: Alan Araştırması Kapsamında Görüşülen Kişiler	114
Şekil 2: Çalışmanın Ana Temaları.....	122

Kısaltmalar Listesi

IMF	: Uluslararası Para Fonu
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TDK	: Türk Dil Kurumu
WTO	: Dünya Ticaret Örgütü
YSB	: Yorumlayıcı Sosyal Bilim

Sunuş

Göç sosyolojisi son yıllarda gerek dünyada ve gerekse Türkiye’de en çok çalışılan konular arasında yer almaktadır. Bunun başlıca nedeni küreselleşmiş dünyanın insan faktörünün pek çok gerekçe ile yer değiştirmesidir: savaşlar nedeniyle göç etmek zorunda kalanlardan tutun, daha iyi yaşam şartları için çalışmak üzere hareket edenler göç sosyologlarının öznelere oluyorlar. Gerekçesi / gerekçeleri her ne olursa olsun; göç katılan bireyler veya gruplar kalkış ve varış noktalarında belli değişimlere uğruyorlar. İşte bu değişimler toplumsal açıdan hayli önemli olmaktadır. İster zorunlu göçler olsun (örneğin Büyük Mübadele 1923 - 1927, savaş nedeniyle Suriye’den Türkiye’ye göç, vb... gibi), ister yurtdışı işçi göçü (örneğin 1961’de başta Almanya olmak üzere Fransa, Belçika, Hollanda gibi ülkelere), ister daha iyi iş ve çalışma şartları için metropollere doğru yurt içi göçler (taşı toprağı altın İstanbul’a çalışmak için göçenler, keza İzmir, vb. illere göç), ya da bu kitabın konusu olan “günübirlik işgücü göçleri” olsun hem göç edenler ve hem de aileleri ve giderek tüm toplumsal yapı belli derecelerde etkilenmeden nasibini alıyor. Örneğin varılan ülkenin dilini öğrenmek veya öğrenememek göç edenler için iletişimin temel olan anlaşma kavramına dayanıyor. Uzun süreli kalınan varış noktalarında akıcı olmasa bile göçmenler yerli dili rahatlıkla öğrenip konuşabiliyorlar. Diğer yandan din de göçmenler

için önemli bir değişim ajanıdır. Eđer farklı dinden bir ülkeye göçülmüş ise; yabancılaşma ve yalnızlık nedenleri ile kendi dinine daha çok sarılma güdüsünü taşıdıkları birçok araştırmada ortaya konulmuştur.

Göçmenlik bir insan faktörüdür, haliyle bir kültür transferinden söz etmeliyiz. Yetişkinlerin göçünde getirdiği kültür dinamiklerine daha yüksek bağlanma söz konusu olabilirken; çocuklar ve gençler kültür entegrasyonuna daha yüksek uyum gösterebiliyorlar. Toplumsal cinsiyet açısından da kadınlar cinsiyet rolü uzantısı mesleklere (bebek / çocuk bakıcılığı, hasta /yaşlı bakıcılığı, temizlikçilik, garsonluk, sex işçiliği, vb ...) yönelirken, erkekler genellikle fiziksel güce yönelik yerli 'den arta kalan mesleklerde istihdam ediliyorlar. Bu açıdan da kadınların ve erkeklerin göç sonrası istihdam hikayeleri genellikle farklı olabilmektedir.

Elinizdeki kitap doktora öğrencim Kerem Özbey'in "*Sınır Kapitalizmi: Gürcistan'dan Türkiye'ye Günübirlik İşgücü Göçü - Hopa Örneği*" adlı doktora tezinin düzenlenmiş halidir. Kerem doktora tez konusuna karar verirken, daha önce çalışılmamış bir konu bulma çabası ile epeyce bir tarama yaptı ve Gürcistan'dan Türkiye'ye günübirlik işgücü göçü üzerine çalışmaya karar verdi. Danışmanı olarak beni ikna etmesi başlangıçta biraz zor olsa da "sınır kapitalizmi" kavramı ile ikna sürecini kolaylaştırdı. Tabii bu arada Artvin Çoruh Üniversitesinde araştırma görevlisi olması da konu kararında pozitif etki yarattığını kabul etmeliyim. Temeline göç sosyolojisini alan çalışmasına göç kuramlarını okuyarak başlaması gerekiyordu ve Kerem hızlıca bu açığını yerine koyabildi. Göreceğiniz gibi; kitabında bu konuda hiçbir bilgi sahibi olmayanları bile bir seviyeye getirebilecek kuramsal donanımı hazırladı.

Kerem göç araştırmasını "günübirlik işgücü" kavramına dayandırıyor. Gürcistan ve Türkiye arasındaki antlaşmalarla Türkiye'ye geçen ve Artvin'in Hopa ve diğer ilçelerinde gün boyu çalışıp gece Gürcistan'a giriş yapan ve birkaç saat içinde

tekrar Türkiye'ye giriş yapan bir işgücü grubundan söz etmekte. Kesin olmasa da; yeryüzünde ender örneklerden olarak kabul edilebilecek bu sosyolojik alan üzerine en kapsamlı çalışmayı gerçekleştirdi. Bu çalışmayı yapabilmesi için avantajı, Hopa ilçesinde yani sınır kasabasında çalıştığı üniversitenin yerleşimi olmuştur. Gün boyu ofisinin penceresinden göçe katılan insanları sirküle oluşlarını gözleyebildiğini ve bu olguyu tüm yönleri ile mekan avantajı sayesinde yakalayabildiğini biliyorum. Bu da araştırmacının araştırma alanı ile bir nevi içiçelik durumunu ortaya çıkarmaktadır. Batum'a geçerek iki ülkenin sınır konjonktürüne de tanıklık eden Kerem, çalışmayı bizzat gündelik hayatının içinde yaptığını rahatlıkla söyleyebilirim. Nisan 2017'de Batum'u turistik amaçlı ziyaretimde gerek Türkiye sınırında ve gerekse Gürcistan sınırında gününbirlik işçilerin geçiş "macerasını" bizzat gözlemleme olanağı buldum: zamana karşı yarışan, sonsuz sayıda içi mal dolu torbaları - valizleri (bura'da satmak için içki ve sigara, ora'da satmak için her şey) çekiştiren, rutine binmiş bezgince geçiş kargaşasını atlatmaya çalışan ve gözlerinde yorgun ve gergin ifadeli 20 - 50 yaş arası kadınlar ve erkekler...

Kitap hem kuramsal ve hem de alan çalışmasını içermesi nedeniyle hacimli bir içeriğe sahip. Göç kuramlarını ayrıntılı biçimde tartışması ve bunu küreselleşme ve kapitalizmin sosyal sonuçları bağlamında ele alması kitabın bilgi değerini artırıyor. Alan çalışması ise konusunda bir ilk olan "gününbirlik işgücü göçü" kavramını göçe katılanlar üzerinde uyguladığı nitel araştırma verilerine dayandırıyor. Etnometodolojinin ve sosyal network kuramlarının desteğiyle hazırladığı araştırma birden fazla temanın birbiriyle bağlantılı biçimde tasarlanmasıyla gerçekleştirildi. Bu açıdan çalışma görüşmecilerin kim olduğu ve Türkiye'deki istihdam kaynaklarının nasıl gerçekleştiğinin yanı sıra; Türkçe bilmenin, dinsel ve etnik farklılaşmanın, bura'da ve ora'da yaşam şartlarının, toplumsal cinsiyete dayalı mesleki ayrışmanın, sex işçiliği (bölgede

bilindik adıyla Nataşa sendromu) mesleğinin sürdürülebilirliğinin gerekçelerinin tartışmasını Hopa özelinde yapmaktadır.

Okumaktan zevk alacağınız ve çok şey öğreneceğiniz, aynı zamanda Türkiye'nin iktisadi ve politik yönden sınır aşırı göç ve günöbirlik göçün çetrefilini nasıl yürüttüğüne tanıklık edeceğiniz bu çalışmayı kitaplaştırdığı için Kerem'in eline sağlık. Dileğim benzeri çalışmalara ışık tutabilsin.

Prof. Dr. Hâle OKÇAY
Ege Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Başkanı
İzmir Aralık 2017

Önsöz

Bu kitap, 2016 yılında Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalında tamamladığım doktora tezimin eklemeler ve çıkarmalar neticesinde gözden geçirilerek düzenlenmiş halidir. Gürcistan'dan Türkiye'ye *günübirlik* işgücü göçünü hem göçmen işçilerin hem de ev sahibi toplumun gözünden anlamaya çalışan bu çalışma, akademik hayatımı sürdürdüğüm Artvin ilinin Hopa ilçesinde, hemen her gün karşılaştığım, sürekli diyalog haline olduğum Gürcü göçmen işçilerle ilgili, başlangıçta sistematik olmayan ancak daha sonra sistematik hale dönüşen gözlemlerim sonucunda şekillendi. Sovyetler Birliği'nin çökmesi ve Soğuk Savaş'ın son bulması sonucu, Türkiye'ye yönelik çalışma amacıyla yapılan göç hareketleri, bu coğrafyanın insanlarıyla doğrudan tanış olma hali, göç edenlerin büyük bir çoğunluğunun üniversite mezunu, yani yüksek vasıflı göçmenler olmalarına karşın düşük statülü işlerde düşük ücretlerle, çalışma ve oturma izni olmaksızın çalışmaları, iki ülke arasında uygulanan mevcut vize rejimi, sınırın sosyolojik etkilerinin çıplak gözle görülmesi gibi pek çok neden, bu konuda araştırma yapmanın gerekliliğini oluşturdu.

Bu çalışmanın her aşamasında deneyimi, birikimi ve özverili yaklaşımıyla ilgisini benden hiç eksik etmeyen ve beni

sürekli motive eden saygıdeğer hocam, tez danışmanım Prof. Dr. Hâle Okçay'a çok teşekkür ederim. Çalışma hakkında eleştiri, yorum ve önerilerde bulunan Prof. Dr. Mustafa Mutluer'e, Prof. Dr. İbrahim Kaya'ya, Doç. Dr. Dilek Yeşiltuna'ya ve Doç. Dr. Neslihan Demirtaş'a teşekkürü bir borç bilirim. NVivo 10 programı hakkında desteğini aldığım Yrd. Doç. Dr. Metin Türkmen'e, alan araştırması görüşmelerinde katkılarını göz ardı edemediğim Arş. Gör. Öznur Yılmaz'a, konuyla ilgili fikir ve yorumlarını paylaşan mesai arkadaşım Arş. Gör. Onur Açar'a, Artvin Çoruh Üniversitesi Sosyoloji Bölümündeki diğer meslektaşlarıma, sosyolojik bilgi birikimi ve yorumlarıyla katkıda bulunan değerli dostum, sosyolog Abdullah Cengiz Kayış'a ve fikirleriyle, deneyimleriyle, gözlemleriyle katkısını hiç eksik etmeyen Hopalı, Doğu Karadenizli aktivist, Babil'den felsefi ve sosyal bilimsel çözümler yapan Cemil Aksu'ya teşekkür ederim. Hem alan araştırması görüşmelerinde hem de görüşmeler tamamlandıktan sonra verileri yeniden gözden geçirme konusunda yardımlarını aldığım tercümanlara ve elbette bu çalışma kapsamında her türlü zorluklar içerisinde çalışan ve her anı verimli, işlevsel ve rasyonel bir şekilde değerlendirmek zorunda olan Gürcü göçmen işçiler ile uzun süredir yaşamış olduğum ve kimliğini de edindiğim Hopa'nın kıymetli halkına, o değerli vakitlerini ayırarak düşüncelerini, deneyimlerini, yorumlarını ve kendi hikâyelerini benimle paylaştıkları için yürekten teşekkürlerimi sunarım. Çalışmanın yapıldığı süreçte desteğini benden hiç esirgemeyen, her türlü zorluğu birlikte aştığım, yoldaşım eşim Öğr. Gör. İlknur Beyaz Özbey'e teşekkürü bir borç bilirim. Bana bu yolda her türlü desteği sağlayan ve öğrenimimi sürdürmemde hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan annem ve babama minnettarım.

Kerem Özbey
Aralık - 2017 Artvin

Giriş

Küreselleşme çağının etkisi altında günümüz toplumlarının karşı karşıya kaldıkları en temel sosyolojik konuların başında, göç ve sınır olguları gelmektedir. Göç olgusunun dünya ölçeğinde yaygınlaşarak küresel bir boyut kazanması ve bu süreçte sınırlara yüklenen anlamların giderek değişmesi, toplumlar arası ilişki ve etkileşim biçimlerini etkisi altına almış ve toplumsal yapıda çok geniş hacimli değişimleri meydana getirmiştir.

20. yüzyılın son çeyreği ve 21. yüzyılın başları, Türkiye'nin göç haritasında çeşitli kırılmalara ve değişimlere sahne oldu. Bu döneme kadar çok sınırlı düzeyde temasın olduğu ülkelerden bu dönemle birlikte Türkiye'ye yönelik göç hareketleri oluşmaya başladı. Bu göç hareketleriyle beraber Türkiye, göç veren ülkeden göç alan ülke konumuna geçişi deneyimlemiş oldu. Özellikle Sovyetler Birliği'nin çökmesi ve Soğuk Savaş'ın son bulmasıyla birlikte, bu coğrafyadan Türkiye'ye yönelik çeşitli nedenlerle ve değişik amaçlar doğrultusunda insanlar hem bireysel hem de kitlesel, hem gönüllü hem de zorunlu, hem geçici hem de kalıcı bir şekilde göç etmeye başladı. Bu göçler, Türkiye'nin toplumsal yapısında önemli değişimleri meydana getirdiği gibi, Türkiye'nin göçmen profilini de önemli ölçüde değiştirmiş oldu. Türkiye'nin sözü edilen yeni göçmenleri, aynı zamanda sosyolojik araştırmaların da temel ilgi odağı haline geldi. Bu nedenle, bu çalışma da,

Türkiye'nin yeni göçmenlerine yönelik bir sosyolojik çalışma olarak ortaya çıkmıştır.

Gürcistan'dan Türkiye'ye güneybirlik işgücü göçü içerisinde yer alan göçmen işçilerin ve göçten etkilenen toplumsal kesimlerin bu süreci nasıl deneyimledikleri, içinde buldukları koşulları nasıl anlamlandırdıkları ve gündelik yaşam pratikleri içerisinde toplumsal ilişki ve etkileşim biçimlerini nasıl düzenledikleri, bu çalışmanın temel sorunsalını oluşturmaktadır. Bu temel sorunsal çerçevesinde, göç ve sınır olgularının çok boyutlu, dinamik ve karmaşık özellikler gösteren yapısını anlamak amacıyla sosyal bilimler alanında yeni bir kavramsallaştırmaya gereksinim duyulmaktadır. Bu amaç doğrultusunda "Sınır Kapitalizmi" olarak tanımlanan yeni bir kavramsallaştırma aracılığıyla, Gürcistan'dan Türkiye'ye yapılan güneybirlik işgücü göçü, hem göçmen işçilerin hem de göçten etkilenen toplumsal kesimlerin gözünden anlaşılmasına çalışılmaktadır.

Çalışmada sınır kapitalizmi kavramsallaştırması, hem göçmen işçilerin hem de göçten etkilenenlerin bir taraftan sınır aracılığıyla ekonomik fırsatlar oluşturmalarını, kârlarını maksimize etmelerini, ucuz işgücü koşullarından faydalanmalarını ve bir bütün olarak sınıra dayalı ekonomik çıkar ve rant ilişkilerine dayalı ekonomik örgütlenmelerini ifade ederken, diğer taraftan da, sınır bölgelerinde yer alan sosyal ve kültürel yapıdaki kırılmaları, sapmaları ve çöküşleri içermektedir. Bu açıdan sınır kapitalizmine dayalı örgütlenme, çok yönlü bir süreç dâhilinde gerçekleşmektedir. Ayrıca bu örgütlenme tarzı, sınırlar konusunda literatürdeki iki ana yaklaşıma karşı üçüncü bir yaklaşımı ileri sürmektedir. Bir başka ifadeyle, sınır kapitalizmi, sınırlara yönelik hakim konumda olan ulus-devletçi ve küreselleşmeci paradigmalardan bir sentezi olarak ön plana çıkmaktadır. Modern ulus-devletlerin egemenlik sahasını sembolize eden, bu egemenliğin başlangıç ve bitişini belirleyen ve bu nedenle de egemenlik nosyonunu çerçevele-

yen sınırların, günümüz küreselleşme koşulları altında içerdiği anlamlar ve taşıdığı işlevler giderek değişime uğramaktadır. Küreselleşme çağında sınırların akışkan, geçirgen ve edilgen bir pozisyonda olduğu vurgulanarak giderek kevgire döndüğü yönündeki yaygın bakış açısı bulunmaktadır. Sınır kapitalizmi, sınırlar konusunda üçüncü bir yaklaşım olup, sınırlar konusundaki sözü edilen iki ana yaklaşımın sentezi konumundadır. Söz konusu iki ana yaklaşımı hem olumlayan hem de değilleyen sınır kapitalizmi, günümüz dünyasında sınırları anlamada kilometre taşlarından biri olarak ön plana çıkmaktadır. Zira bu çalışmanın hem kavramsal-kuramsal çerçevesinde, hem de alan araştırmasından elde edilen veriler ve bu verilerin değerlendirilmesinde, bu yeni yaklaşımın temel argümantasyonlarına yönelik çok çeşitli sosyolojik dinamikler yer almaktadır.

Öte yandan, günübirlik işgücü göçünü temel inceleme nesnesi olarak kabul eden bu çalışmada, göçmen işçilerin ve göçten etkilenenlerin göç ve sınır olguları üzerinden gündelik yaşam pratiklerini nasıl deneyimlediklerini toplumsal etkinliklerini ne şekilde düzenlediklerini ve içinde buldukları koşulları nasıl anlamlandırdıklarını anlamak amacıyla sosyal bilimlerin temel kuramsal bakış açılarından olan "Etnometodoloji"ye; yine göçmen işçilerle göçten etkilenenlerin işgücü piyasası içerisindeki sosyal ilişki ağlarını nasıl inşa ettiklerini ve bu ilişkiler ağı üzerinden nasıl örgütlendiklerini anlamak amacıyla da bir başka sosyal bilimsel kuramsallaştırma olan "Sosyal İlişkiler Ağı (Network)"na başvurulmuştur.

Çalışmanın temel sorunsalı ışığında alan araştırmasından elde edilen veriler, "Sınırötesi Göç ve Göçmenlik", "Günübirlik İşgücü Göçü", "Sınırın Algılanması", "Sosyal İlişki ve Ağlar", "Çalışma Hayatı ve İşçi-İşveren İlişkileri", "Toplumsal Cinsiyet", "Seks İşçiliği", "Hopa" ve "Gelecek Hakkındaki Düşünceler" şeklinde dokuz ana tema olarak belirlenmiş ve söz konusu ana temalarla birlikte çalışma on üç bölümde tasarlanmıştır:

Çalışmanın birinci bölümünde, göç olgusunun kavramsal ve kuramsal çerçevesine odaklanılmaktadır. Bu kapsamda, göçün sosyolojik açıdan tanımı ve kaynakları ele alındıktan sonra, eski Sovyet coğrafyasından ve Doğu Avrupa'dan Türkiye'ye yapılan işgücü göçleri analiz edilmektedir.

İkinci bölümde, küreselleşme, kapitalizm ve modern ulus-devlet ekseninde sınır olgusunun sosyolojik boyutları ele alınmakta ve çalışmanın kavramsal donanımını oluşturan '*Sınır Kapitalizmi*'nden neyi anladığımız üzerine odaklanılmaktadır.

Üçüncü bölüm, araştırmanın tasarımını içermektedir. Bu kapsamda araştırmanın kuramsal yaklaşımları, metodolojisi, evren ve örneklem seçimi ele alınarak, veri toplama tekniklerine ve verilerin analizi ve yorumlanmasına yer verilmektedir. Bu bölümde yer verilen diğer bir konu ise, araştırma esnasında karşılaşılan kolaylıklar ve zorluklardır.

Dördüncü bölüm, alan araştırması kapsamında görüşülen kişilerin demografik profilinden oluşmaktadır. Bu kapsamda, bu bölüm, görüşülen kişilere ilişkin tanıtıcı bilgileri ve bu kişilere ait ana temaları içermektedir.

Beşinci bölümde, alan araştırmasında elde edilen verilerin değerlendirildiği ilk bölüm olan Sınırötesi Göç ve Göçmenlik ana temasına yer verilmektedir. Bu tema kapsamında Türkiye'ye göçün nedenleri, göçten önceki koşullar, göç kararının alınması ve Türkiye'ye göçün avantaj ve dezavantajları değerlendirilmektedir.

Altıncı bölüm, çalışmanın da temel inceleme ünitesini oluşturan Günübirlik İşgücü Göçü ana temasına odaklanmaktadır. Bu tema kapsamında, vize rejimi, mekânsal yakınlık, giriş-çıkış yapma pratiği, ulaşım masraflarının azlığı ve aile ve akraba ilişkilerini sürdürme şeklindeki alt temalar ele alınmaktadır.

Yedinci bölümde, Sınırın Algılanması ana teması yer almaktadır. Bu tema altında ekonomik fırsatlar kaynağı olarak sınır, sınır ve kimliğin yeniden üretimi, düzenleyici ve ayrıştırıcı

cı bir aygıt olarak sınır ve sınır ve sosyal ilişkiler ağının inşası şeklindeki alt temalar bulunmaktadır.

Sekizinci bölümde, Sosyal İlişki ve Ağlar ana teması ele alınmaktadır. Bu tema çerçevesinde göçmen dayanışma ağları ile birlikte çalışmanın doğurduğu sorunlar şeklindeki alt temalar analiz edilmektedir.

Dokuzuncu bölüm, Çalışma Hayatı ve İşçi-İşveren İlişkileri ana temasını içermektedir. Bu tema içerisinde göçmen işçilerin tercih edilme nedenleri, iş bulma süreci ve iş seçimini etkileyen faktörler, elde edilen kazancın yeterliliği, ücret konusundaki anlaşmazlıklar, dinsel ve etnik kimlik farklılaşması ve Türkçe bilmenin avantajları şeklindeki alt temalar değerlendirilmektedir.

Onuncu bölüm, Toplumsal Cinsiyet ana temasını konu edinmektedir. Bu tema kapsamında, göçmen işçilerin tercih edilme nedenleri, işgücü piyasasında göçmen ve yerli kadın işçiler ve işgücü piyasasında göçmen kadın işçilerin görünürlüğü şeklindeki alt temalara odaklanılmaktadır.

Onbirinci bölümde, Seks İşçiliği ana teması, bu tema çerçevesinde ise, seks işçiliğinin nedenleri ve seks işçiliğine bakış, gündelik yaşamda seks işçilerinden kaynaklanan sorunlar, seks işçiliğinin aile kurumu üzerindeki etkileri ve seks işçiliğinin çocuk ve gençler üzerindeki etkileri şeklindeki alt temalar irdelenmektedir.

Onikinci bölümde, Hopa ana teması, bu tema kapsamında ise göç, sınır ve çalışma hayatı açısından Hopa alt teması değerlendirmenin merkezinde yer almaktadır.

Onüçüncü bölüm, aynı zamanda çalışmanın da son bölümü olup, Gelecek Hakkındaki Düşünceler ana temasından oluşmaktadır. Bu tema kapsamında, iş ilişkilerinin geleceğine bakış ve genel olarak söylemek istenilenler şeklindeki alt temalar değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- Abadan-Unat, Nermin, *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-ötesi Yurttaşlığa*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006.
- Abadan-Unat, Nermin, "Türkiye'den Göç Hareketleri ve Kadın Emeği", *Geçmişten Günümüze Türkiye'de Kadın Emeği*, Haz. Ahmet Makal ve Gülay Toksöz, Ankey Ankara Yayınları, Ankara, 2012.
- Abadan-Unat, Nermin, "Türkiye'nin Son Elli Yıllık Emek Göçü: Yorum, Eleştirisi, Öngörü", *Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Göçler*, Der. M. Murat Erdoğan ve Ayhan Kaya, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015.
- Açıklalın, Neriman, "Toplumda Fahişelik Kurumunun Vazgeçilmezliği Üzerine Mitler: Mersin Örneği", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:1, Sayı:4, ss. 11-35, 2008.
- Adda, Jacques, *Ekonominin Küreselleşmesi*, Çev. Sevgi İnceci, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013.
- Akalın, Ayşe Emel, "Türkiye'de Göçmen Ev İşçilerinin Çalışma Koşulları", *VI. Sosyal İnsan Hakları Sempozyumu*, 13-14 Kasım, Eskişehir, 2014a.
- Akalın, Ayşe Emel, "Türkiye'de Ev Hizmetlerinde Çalışan Göçmen Kadınların Toplumsal ve İktisadi Varoluş Stratejileri Üzerine Sosyolojik Bir Analiz", *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2014b.
- Akbaş, Emrah, "Göçmenler Arasındaki Dayanışma Ağlarının Dönüşümü: Göçmen Sivil Toplum Örgütlerinin Yeni Misyonu", *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar*, Der. S. Gülfer İhlamur-Öner ve N. Aslı Şirin-Öner, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.

- Akengin, Hamza, *Siyasi Coğrafya: İnsan ve Mekan Yönetimi*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2012.
- Akkayan, Taylan, *Göç ve Değişme*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1979.
- Akpınar, Taner, "Türkiye'ye Yönelik Düzensiz Göçler ve Göçmenlerin İnşaat Sektöründe Enformel İstihdamı", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2009.
- Akpınar, Taner, "Türkiye'ye Yönelik Kaçak İşgücü Göçü", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:65, Sayı:3, ss. 1-22, 2010.
- Aksoylu, Kamil, "Nataşalar", *Karardı Karadeniz*, Der. Uğur Biryol, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.
- Aksu, Cemil, "Karadeniz'in Sol Köşesi: Hopa (Siyasetin Yerelleşmesi Bağlamında Bir Okuma)", *Karardı Karadeniz*, Der. Uğur Biryol, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.
- Akyüz, Latife, "Bir Sınır Kasabası Olarak Hopa: Sınırın Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Etkilerinin Analizi", *Karardı Karadeniz*, Der. Uğur Biryol, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.
- Akyüz, Latife, "Liminal Alanlar Olarak Sınırlar: Türkiye-Gürcistan Sınırında Ekonomik Yaşam ve Etnik Kimliklerin Sınır Deneyimleri", *Sınırlar ve Türkiye'de Sınır Çalışmaları*, Toplum ve Bilim, Sayı: 131, ss. 84-104, 2014.
- Altunışık, Remzi, Coşkun, Recai, Bayraktaroğlu, Serkan ve Yıldırım, Engin, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: SPSS Uygulamalı*, Sakarya Yayıncılık, Sakarya, 2007.
- Anderson, Benedict, *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, Çev. İskender Savaşır, Metis Yayınları, İstanbul, 2014.
- Anderson, James ve O'Dowd, Liam, "Borders, Border Regions and Territoriality: Contradictory Meanings, Changing Significance", *Regional Studies*, Vol:33, No:7, pp. 593-604, 1999.
- Anderson, Malcolm, *Frontiers: Territory and State Formation in the Modern World*, Polity Press, Oxford, 1996.
- Anık, Mehmet, *Kimlik ve Çokkültürcülük Sosyolojisi*, Açılım Kitap Yayınları, İstanbul, 2012.
- Aras, Ramazan, "Türkiye'de Sınır ve Sınır Bölgeleri Çalışmaları: Eleştirel Bir Değerlendirme", *Mukaddime: Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 5, Sayı:2, ss. 15-37, 2014.

- Artvin Hopa İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, *İlçemiz Kısa Tarihi*, <http://hopa.meb.gov.tr/www/ilcemiz-kisa-tarihi/icerik/20>, Erişim Tarihi: 18.11.2015.
- Aybay, Rona, *Yabancılar Hukuku*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007.
- Aydoğdu, Sinan, "Türkiye'de İnsan Ticareti Suçu ve Polisin Fuhuş Amaçlı İnsan Ticareti ile Mücadelesi", *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 2012.
- Aziz, Aysel, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*, Nobel Yayınları, Ankara, 2010.
- Balcıoğlu, İbrahim, *Sosyal ve Psikolojik Açından Göç*, Elit Kültür Yayınları, İstanbul, 2007.
- Balıbar, Etienne, *Politics and the Other Scene*, London and New York, Verso, 2002.
- Batı, Uğur, "Hayatın Arka Sokakları: Seks İşçilerine Karşı Toplumsal Şiddet", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:10, Sayı:2, ss. 200-230, 2008.
- Baud, Michiel ve Schendel, William Van, (1997), "Toward a Comparative History of Borderlands", *Journal of World History*, Vol:8, No:2, pp. 211-242, 1997.
- Bauman, Zygmunt, *Sosyolojik Düşünmek*, Çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2013.
- Bayraklı, Cemile, "Dış Göçün Sosyo-Ekonomik Etkileri: Görece Göçmen Konutları'nda (İzmir) Yaşayan Bulgaristan Göçmenleri Örneği", *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 2007.
- Bazeley, Pat ve Jackson, Kristi, *NVivo ile Nitel Veri Analizi*, Çev. Arif Bakla ve Selçuk Beşir Demir, Anı Yayınları, Ankara, 2015.
- Benhabib, Seyla, *Ötekilerin Hakları: Yabancılar, Yerliler, Vatandaşlar*, Çev. Berna Akkıyal, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006.
- Bennafla, Karine, "Sınırı Tartışmak: Yuvarlak Masa Söyleşisi", *Sınırlar ve Türkiye'de Sınır Çalışmaları*, Toplum ve Bilim, Sayı: 131, İstanbul, ss.11-31, 2014.
- Beriş, Hamit Erbaş, *Küreselleşme Çağında Egemenlik: Ulusal Egemenliğin Yeni Sınırları*, Lotus Yayınları, Ankara, 2006.
- Bora, Aksu, *Kadınların Sınıfı: Ücretli Ev Emegi ve Kadın Öznelliğinin İnşası*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.
- Brown, Wendy, *Yükselen Duvarlar Zayıflayan Egemenlik*, Çev. Emine Ayhan, Metis Yayınları, İstanbul, 2011.

- Buz, Sema, "Göç ve Kentleşme Sürecinde Kadınların Görünürlüğü", *Aile ve Toplum*, Yıl:11, Cilt:5, Sayı: 17, ss. 40-50, 2009.
- Calhoun, Craig, *Milliyetçilik*, Çev. Bilgen Sütçüoğlu, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2012.
- Canatan, Kadir, "Avrupa Toplumlarının Göç Algıları ve Tutumları: Sosyolojik Bir Yaklaşım", *Sosyoloji Dergisi*, Cilt:3, Sayı:27, ss. 317-332, 2013.
- Carr, Edward Hallett, *Milliyetçilik ve Sonrası*, Çev. Osman Akınhay, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.
- Castles, Stephen, *Ethnicity and Globalization: from Migrant Worker to Transnational Citizen*, SAGE Publications, London, 2000.
- Castles, Stephen ve Miller, Mark J., *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, Çev. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008.
- Chambers, Lain, *Göç, Kültür, Kimlik*, Çev. İsmail Türkmen ve Mehmet Beşikçi, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2014.
- Ciğerci-Ulukan, Nihan ve Ulukan, Umut, "Kriz ve Göç: Türkiye Gürcistan Nüfus Hareketleri Üzerine Bir Tartışma", *Küresel Bunalım ve Karadeniz Bölgesi Ekonomileri*, Türkiye Ekonomi Kurumu Yayınları, Edt. Elif Akbostancı ve Oya S. Erdoğan, Ankara, 2012.
- Clark, Michele Anne, "Trafficking in Persons: an Issue of Human Security", *Journal of Human Development*, Vol:4, No:2, pp. 247-263, 2003.
- Cohen, Anthony P., *Topluluğun Simgesel Kuruluşu*, Çev. Mehmet Küçük, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 1999.
- Coulon, Alain, *Etnometodoloji*, Çev. Ümit Tatlıcan, Küre Yayınları, İstanbul, 2010.
- Çağlayan, Savaş, "Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 17, ss. 67-91, 2006.
- Çavuşoğlu, Halim, "Uluslararası Göç: Nedenleri, Tipleri, Türleri ve Göçmenler", *Folklor/Edebiyat: Halkbilim, Etnoloji, Antropoloji, Tarih, Edebiyat*, Cilt:12, Sayı:48, ss. 83-104, 2006.
- Çiçekli, Bülent ve Demir, Oğuzhan Ömer, *Türkiye Koridorunda Yasadışı Göçmenler*, Karınca Yayınları, Ankara, 2013.
- Danış, A. Didem, "İstanbul'daki Iraklı Göçmenlerin Parçalı Eklemlenme Sürecinde Toplumsal Ağlar", *Türkiye'ye Uluslararası Göç: Toplumsal Koşullar - Bireysel Yaşamlar*, Edt. Barbara Pusch ve Tomas Wilkoszewski, Çev. Mutlu Çomak-Özbatır, Kitap Yayınevi Yayınları, İstanbul, 2010.

- Darğa, Aslı Selay, "İstanbul'un Liman Kenti Kimliğinin Dönüşümü: Galata Bölgesi Üzerinden Bir Okuma", *İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2014.
- De Landa, Manuel, *Çizgisel Olmayan Tarih: Bin Yılım Öyküsü*, Çev. Ebru Kılıç, Metis Yayınları, İstanbul, 2006.
- Dedeoğlu, Saniye, "Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye'de Aile ve Kadın Emeği", *Emek Piyasaları ve Üretim Süreçleri*, Toplum ve Bilim, Sayı:86, Güz, ss. 139-170, 2000.
- Dedeoğlu, Saniye ve Ekiz-Gökmen, Çisel, *Göç ve Sosyal Dışlanma: Türkiye'de Yabancı Göçmen Kadınlar*, Efil Yayınları, Ankara, 2011.
- Demirtaş-Milz, Neslihan, "The Young Filipino Migrants Working in Sales in Dubai: Does Cultural Capital Help?", *Globalization and Society: Singapore Middle East Papers*, Vol:8, No:1, pp. 1-18, 2014.
- Deniz, Orhan ve Etlan, Erol, "Kırdan Kente Göç ve Göçmenlerin Uyum Süreci Üzerine Bir Çalışma: Van Örneği", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt:6, Sayı:2, ss. 472-498, 2009.
- Deniz, Ayla, "Rusya'dan Antalya'ya Ulusalını Göç ve Bu Göçün Sosyo-Mekansal Sonuçları", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Ankara, 2012.
- Dirlik, Arif, *Kriz, Kimlik ve Siyaset: Küreselleşme Yazıları*, Çev. Sami Oğuz, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009.
- Donnan, Hastings ve Wilson, Thomas W., *Sınırlar: Kimlik, Ulus ve Devletin Uçları*, Çev. Zeki Yaş, Ütopya Yayınları, Ankara, 2002.
- Durgun, Sezgi, *Memalik-i Şahane'den Vatan'a*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011.
- Dursun, Davut, *Demokratikleşemeyen Türkiye*, İşaret Yayınları, İstanbul, 1999.
- Erbaş, Hayriye, (2011), "Küresel Kriz ve Marjinalleşme Sürecinde Göç ve Göçmenler", *Dünya Neyi Tartışıyor? I: Küreselleşme*, Doğu Batı Düşünce Dergisi, Sayı:18, ss. 173-191, 2011.
- Erder, Sema, "Uluslararası Göçte Yeni Eğilimler: Türkiye 'Göç Alan' Ülke mi?", *Mübeccel Kıray İçin Yazılar*, Yay. Haz. Fulya Atacan, Fuat Ercan, Hatice Kurtuluş ve Mehmet Türkay, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2000.
- Erder, Sema, "'Yabancısız' Kurgulanan Ülkenin 'Yabancıları'", *Türkiye'de Yabancı İşçiler: Uluslararası Göç, İşgücü ve Nüfus Hareketleri*, Der. F. Aylan Arı, Derin Yayınları, İstanbul, 2007.
- Erder, Sema "Düzensiz Göç, Göçmen Korkusu ve Çelişen Tepkiler", *Türkiye'ye Uluslararası Göç: Toplumsal Koşullar - Bireysel Yaşamlar*,

- Edt. Barbara Pusch ve Tomas Wilkoszewski, Çev. Mutlu Çomak-Özbatır, Kitap Yayınevi Yayınları, İstanbul, 2010.
- Erder, Sema, "Zor Ziyaret: Nataşa mı? Döviz Getiren Bavul mu? Eski Doğu Bloku Ülkelerinden Gelen Kadınların Emek Piyasasına Girişi", *Birkaç Arpa Boyu: 21. Yüzyıla Girerken Türkiye'de Feminist Çalışmalar*, Prof. Dr. Nermin Abadan-Unat'a Armağan, Der. Serpil Sancar, Cilt:1, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011.
- Erder, Sema, *İstanbul Bir Kervansaray (mı?): Göç Yazıları*, Der. Nesrin Uçarlar, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015.
- Erözden, Ozan, *Ulus-Devlet*, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2013.
- Ersel, Birsen, "Türkiye'den Yurt Dışına İşçi Göçü Akımı ve Ortaya Çıkardığı Sosyal Politika Sorunları", *Kentleşme, Göç ve Yoksulluk*, 7. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi, Edt. Ahmet Alpay Dikmen, İmaj Yayınları, Ankara, 2002.
- Faist, Thomas, *Uluslararası Göç ve Uluslaşır Toplumsal Alanlar*, Çev. Azat Zana Gündoğan ve Can Nacar, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2003.
- Fenton, Steve, *Etnisite: Irkçılık, Sınıf ve Kültür*, Çev. Nihat Şad, Phoenix Yayınları, Ankara, 2001.
- Freyer, Hans, *Din Sosyolojisi*, Çev. Turgut Kalpsüz, Yay. Haz. M. Rami Ayas, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2013.
- Garfinkel, Harold, *Studies in Ethnometodology*, Prentice-Hall, New Jersey, 1967.
- Garfinkel, Harold, *Etnometodolojide Araştırmalar*, Çev. Ümit Tatlıcan, Heretik Yayınları, Ankara, 2014.
- Gellner, Ernest, *Uluslar ve Ulusçuluk*, Çev. Büşra Ersanlı ve Günay Göksu Özdoğan, Hil Yayınları, İstanbul, 2008.
- Gellner, Ernest, *Milliyetçiliğe Bakmak*, Çev. Simten Çoşar, Saltuk Özertürk ve Nalan Soyarik, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013.
- Genç, Deniz, (2014), "Türkiye'nin Yabancıların Hareketliliğine İlişkin Sınır Politikası", *Sınır ve Sınırdışı: Türkiye'de Yabancılar, Göç ve Devlete Disinlinlerarası Bakışlar*, Edt. Didem Danış ve İbrahim Soysüren, Notabene Yayınları, Ankara, 2014.
- Giddens, Anthony, *Ulus-Devlet ve Şiddet*, Çev. Cumhuriyet Atay, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2008.
- Giddens, Anthony, *Modernliğin Sonuçları*, Çev. Ersin Kuşdil, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2012.
- Green, Sarah, "Sınır Araştırmaları: Alanla İlgili Bazı Düşünceler", *Sınırlar ve Türkiye'de Sınır Çalışmaları*, Toplum ve Bilim, Sayı: 131, ss. 32-44, 2014.

- Gülalp, Haldun, *Kapitalizm, Sınıflar ve Devlet*, Çev. Osman Akınhay ve Abdullah Yılmaz, Belge Yayınları, İstanbul, 1993.
- Gülalp, Haldun, "Giriş: Milliyete Karşı Vatandaşlık", *Vatandaşlık ve Etnik Çatışma: Ulus-Devletin Sorgulanması*, Haz. Haldun Gülalp, Çev. Ebru Kılıç, Metis Yayınları, İstanbul, 2007.
- Gülçür, Leyla ve İlkaracan, Pınar, "The 'Natasha' Experience: Migrant Sex Workers from the Former Soviet Union and Eastern Europe in Turkey", *Woman's Studies International Forum*, Vol:25, No:4, pp. 411-421, 2002.
- Gürcistan Üniversiteleri Harç Ücretleri, http://www.gurcistandauniversite.com.tr/Harc_Ucretleri.Asp, Erişim Tarihi: 07.05.2016.
- Güven, Sami, *Uluslararası İşçi Göçünün Sosyal Politika Sorunları*, Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa, 1996.
- Hardt, Michael ve Negri Antonio, *İmparatorluk*, Çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2012.
- Hayes, Charlton J., *Milliyetçilik: Bir Din*, Çev. Murat Çiftkaya, İz Yayınları, İstanbul, 2010.
- Heritage, John, *Garfinkel and Ethnomethodology*, Polity Press, Cambridge, 1984.
- Heyman, Josieh, "Sınırı Tartışmak: Yuvarlak Masa Söyleşisi", *Sınırlar ve Türkiye'de Sınır Çalışmaları*, Toplum ve Bilim, Sayı: 131, ss. 11-31, 2014.
- Hirst, Paul ve Thompson, Grahame, *Küreselleşme Sorgulanıyor*, Çev. Çağla Erdem ve Elif Yücel, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2003.
- Hobsbawm, Eric, *Yeni Yüzyılın Eşiğinde*, Çev. İbrahim Yıldız, Yordam Kitap Yayınları, İstanbul, 2011.
- Holloway, John, "Küresel Sermaye ve Ulus-Devlet", *Küreselleşme Çağında Para ve Sınıf Mücadelesi*, Der. Werner Bonefeld ve John Holloway, Çev. A. Serkan Mercan, Otonom Yayınları, İstanbul, 2007.
- Ihlamur-Öner, Suna Gülfer, "Ulus-Ötesi Göç Sürecinde Dini Ağlar ve Örgütler", *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar*, Der. S. Gülfer Ihlamur-Öner ve N. Aslı Şirin-Öner, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.
- İçduygu, Ahmet, *Türkiye'de Kaçak Göç*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 2004.
- İçduygu, Ahmet, "The Labour Dimension of Irregular Migration in Turkey", *Research Report*, European University Institute, CARIM-RR, Badia Fiesolana, 2006.

- İçduygu, Ahmet ve Biehl, Kristen, "Türkiye'ye Yönelik Göçün Değişen Yörüngesi", *Kentler ve Göç: Türkiye, İtalya, İspanya*, Der. Ahmet İçduygu, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2012.
- İçduygu, Ahmet, Erder, Sema ve Gençkaya, Ömer Faruk, *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere*, Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi, Mirekoç Araştırma Raporları, İstanbul, 2014.
- Karabağ, Servet, *Jeopolitik Açından Sınırlar*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2014a.
- Karabağ, Servet, *Mekânın Siyasallaşması*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2014b.
- Karacan, Esin, *Çalışma Yaşamında Kadın: Kocaeli İlinde Bir Araştırma*, Umuttepe Yayınları, Kocaeli, 2011.
- Karpat, Kemal H., *Türkiye'de Toplumsal Dönüşüm: Kırsal Göç, Gecekondu ve Kentleşme*, Çev. Abdülkerim Sönmez, İmge Kitabevi, Ankara, 2003.
- Karpat, Kemal H., *Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*, Çev. Bahar Tırnakçı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010.
- Kars-Kaynar, Ayşegül, *Sermayenin Coğrafyası: Yayılan Sermayenin Daralan Mekanları*, Notabene Yayınları, Ankara, 2015.
- Kasaba, Reşat, *Bir Konargöçer İmparatorluk: Osmanlı'da Göçebeler, Göçmenler ve Sığınmacılar*, Çev. Ayla Ortaç, Kitap Yayınevi Yayınları, İstanbul, 2012.
- Kaşka, Selmin, "Ev İçerisinde Hizmetlerin Küreselleşmesi ve Türkiye'deki Göçmen Kadınlar", *Türkiye'de Yabancı İşçiler: Uluslararası Göç, İşgücü ve Nüfus Hareketleri*, Der. F. Aylan Arı, Derin Yayınları, İstanbul, 2007.
- Kaya, İbrahim, *Sosyal Teori ve Geç Modernlikler: Türk Deneyimi*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2006.
- Kaya, Ayhan, "Uluslararası Göç Teorileri Bağlamında Yeni Göç Türlerini Anlamaya Çalışmak: Türkiye'de 'Yabancı' ve 'Öteki' Olmak", *Türkiye ve Yeni Uluslararası Göçler*, Edt. Muammer Tuna, Sentez Yayınları, Bursa, 2014.
- Kirişçi, Kemal, "Managing Irregular Migration in Turkey: A Political-Bureaucratic Perspective", *Euro-Mediterranean Consortium for Applied Research on International Migration (CARIM), Analytical & Synthetic Notes 61, Circular Migration*, European University Institute, The Robert Schuman Centre for Advanced Studies, 2008.

- Koçak, Yüksel ve Terzi, Elvan, "Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Etkileri ve Çözüm Önerileri", *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt:3, Sayı:3, ss. 163-184, 2012.
- Koçdemir, Kadir, *Milli Devlet ve Küreselleşme: Anlamı Değişen Sınırlar*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2004.
- Koday, Zeki, "Hopa İlçesinin Coğrafyası", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, 1995.
- Kolivar, Ayşenur, "Karadeniz-rock", *Karardı Karadeniz*, Der. Uğur Biryol, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.
- Korkmaz, Arif, *Göç ve Din*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2011.
- Koser, Khalid, *International Migration: A Very Short Introduction*, Oxford University Press, New York, 2007.
- Kümbetoğlu, Belkıs, "Göç Çalışmalarında Nasıl Sorusu", *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar*, Der. S. Gülfer İhlamur-Öner ve N. Aslı Şirin-Öner, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.
- Leca, Jean, "Neden Söz Ediyoruz?", *Uluslar ve Milliyetçilikler*, Haz. Jean Leca, Çev. Siren İdemen, Metis Yayınları, İstanbul, 1998.
- Lordoğlu, Kuvvet, "Çalışma Hayatımızda Yeni Yabancılar: Bir Araştırmanın Bazı Sonuçları ve Değerlendirmeler", *Türkiye'de Yabancı İşçiler: Uluslararası Göç, İşgücü ve Nüfus Hareketleri*, Der. F. Ayhan Arı, Derin Yayınları, İstanbul, 2007.
- Lordoğlu, Kuvvet, "Türkiye'deki Çalışma Hayatının Bir Parçası Olarak Yabancı Çalışanlar", *Türkiye'ye Uluslararası Göç: Toplumsal Koşullar - Bireysel Yaşamlar*, Edt. Barbara Pusch ve Tomas Wilkoszewski, Çev. Mutlu Çomak-Özbatır, Kitap Yayınevi Yayınları, İstanbul, 2010.
- Macionis, John J., "İrk ve Etnisite", *Sosyoloji*, Çev. Sevda Demirbilek, Çev. Edt. Vildan Akan, Nobel Akademi Yayınları, Ankara, 2013.
- Martinez, Oscar J., "The Dynamic of Border Interaction: New Approaches to Border Analysis", *Global Boundaries: World Boundaries*, Vol:1, Edt. Clive H. Schofield, 2002.
- Meda, Dominique, *Emek: Kaybolma Yolunda Bir Değer mi?*, Çev. Işık Ergüden, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.
- Merriam, Sharan B., *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*, Çev. Fatma Koçak Canbaz ve Muhammed Öz, Nobel Akademi Yayınları, Ankara, 2013.
- Metin, Şahin, "Kayıtdışı İstihdam ve Esnek Üretim Sürecinde Kadın Emeğinin Durumu: Türkiye'de Ev-Eksenli Çalışma", *T.C. Baş-*

- bakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, Yayınlanmış Uzmanlık Tezi, Afşaroğlu Matbaası, Ankara, 2011.
- Metin, Osman ve Koyuncu, Öznur, "Sarp Sınır Kapısının Hopa'da Yaşayan Ailelere Etkileri", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C:VX, S:1, ss. 1-29, 2013.
- Migdal, Joel S., "Mental Maps and Virtual Checkpoints: Struggles to Construct and Maintain State and Social Boundaries", *Boundaries and Belonging: States and Societies in the Struggle to Shape Identities and Local Practices*, Edt. Joel S. Migdal, Cambridge University Press, Cambridge, 2004.
- Mutluer, Mustafa, *Uluslararası Göçler ve Türkiye*, Çantay Kitabevi, İstanbul, 2003.
- Neuman, W. Lawrence, *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar I-II*, Çev. Sedef Özge, Yayınodası Yayınları, İstanbul, 2012.
- Newman, David, "Borders and Bordering: Towards an Interdisciplinary Dialogue", *European Journal of Social Theory*, Vol: 9, No:2, pp. 171-186, 2006.
- Ozankaya, Özer, *Toplumbilim*, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1986.
- Ören, Kenan ve Yüksel, Hasan, "Geçmişten Günümüze Çalışma Hayatı", *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum*, Cilt:1, Yıl:1, Sayı:1, ss. 34-59, 2012.
- Ören, Kenan, *Çalışma Sosyolojisi*, Nobel Akademi Yayınları, Ankara, 2013.
- Özbay, Ferhunde, "Türkiye'de Ev Emeginin Dönüşümü: Ondokuzuncu Yüzyıldaki Osmanlı Ev Kölelerinden Günümüzdeki Kaçak Göçmen İşçilere", *Geçmişten Günümüze Türkiye'de Kadın Emegi*, Haz. Ahmet Makal ve Gülay Toksöz, Ankey Ankara Yayınları, Ankara, 2012.
- Özçep, Meryem ve Aksu, Cemil, "Kimlikler, Çıkarlar, Siyasetler: Karadeniz Siyasetine Hopa'dan Bakmak", *Değişen Karadeniz'i Anlamak*, Der. Deniz Yıldırım ve Evren Haspolat, Phoenix Yayınları, Ankara, 2016.
- Özer, Elif, *Kimse Duymaz: Türkiye'de İnsan Ticareti Mağdurları Üzerine Bir Araştırma*, Ayizi Yayınları, Ankara, 2012.
- Özgür, Ertuğrul Murat ve Deniz, Ayla, "Rusya ile Türkiye (Antalya) Arasında Turizme Dayalı Bir Göç Sistemi Oluşumu", *Göçler Ülkesi*, Der. Lülüfer Körükmez ve İlky Südaş, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2015.

- Özyeğin, Gül, "Kapıcılar, Gündelikçiler ve Ev Sahipleri: Türk Kent Yaşamında Sorunlu Karşılaşmalar", *Kültür Fragmanları: Türkiye'de Gündelik Hayat*, Haz. Deniz Kandiyoti ve Ayşe Saktenber, Çev. Zeynep Yelçe, Metis Yayınları, İstanbul, 2005.
- Paasi, Anssi, "Boundaries as Social Processes: Territoriality in the World of Flows", *Geopolitics*, Vol:3, No:1, pp. 69-88, 1998.
- Peköz, Mustafa, *Küresel Kapitalizm ve Göçmenlik*, Karakoyun Yayınları, İstanbul, 2012.
- Pierson, Christopher, *Modern Devlet*, Çev. Neşet Kutluğ ve Burcu Erdoğan, Chiviyazıları Yayınları, İstanbul, 2014.
- Poggi Gianfranco, *Modern Devletin Gelişimi: Sosyolojik Bir Yaklaşım*, Çev. Şule Kut ve Binnaz Toprak, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2012.
- Poloma, Margaret M., *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, Çev. Hayriye Erbaş, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1993.
- Punch, Keith F., *Sosyal Araştırmalara Giriş: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*, Çev. Dursun Bayrak, H. Bader Arslan ve Zeynep Akyüz, Siyasal Kitabevi Yayınları, Ankara, 2011.
- Pusch, Barbara, "Yabancı Ülkelerde Edinilmiş Bilgi ve Becerilerin Türkiye İşgücü Piyasasında Değerlendirmesi", *Göç ve Kültürel Sermaye: Türkiye, Almanya, Kanada ve Büyük Britanya'da Yüksek Vasıflı Göçmenler*, Edt. Arnd-Michael Nohl, Karin Schittenhelm, Oliver Schmidtke ve Anja Weib, Çev. Türkis Noyan, Kitap Yayınevi Yayınları, İstanbul, 2011.
- Rittersberger-Tılıç, Helga ve Kalaycıoğlu, Sibel, "Çocuk ve Yaşlı Bakıcıları: Enformel Sektördeki Kadınlar", *Türkiye'de Refah Devleti ve Kadın*, Der. Saniye Dedeoğlu ve Adem Yavuz Elveren, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.
- Ritzer, George, *Sosyoloji Kuramları*, Çev. Himmet Hülür, Deki Yayınları, Ankara, 2011.
- Rutishauser, Hanna, "Önyargıları Yıkamak ve Ortak Nefreti Yumuşatmak: İstanbul'daki Ermenistanlı Kadın Göçmen İşçiler", *Türkiye'ye Uluslararası Göç: Toplumsal Koşullar - Bireysel Yaşamlar*, Edt. Barbara Pusch ve Tomas Wilkoszewski, Çev. Mutlu Çomak-Özbatır, Kitap Yayınevi Yayınları, İstanbul, 2010.
- Saybaşı, Nermin, *Sınırlar ve Hayaletler: Görsel Kültürde Göç Hareketleri*, Çev. Bülent Doğan, Metis Yayınları, İstanbul, 2011.
- Silver, Beverly, *Emeğin Gücü: 1870'ten Günümüze İşçi Hareketleri ve Küreselleşme*, Çev. Aslı Önal, Yordam Kitap Yayınları, İstanbul, 2009.

- Smith, Anthony D., *Milli Kimlik*, Çev. Bahadır Sina Şener, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010.
- Somersan, Semra, *Sosyal Bilimlerde Etnisite ve Irk*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004.
- Soysüren, İbrahim ve Danuş, Didem, "Giriş", *Sınır ve Sınırdışı: Türkiye'de Yabancılar, Göç ve Devlete Disinlinlerarası Bakışlar*, Edt. Didem Danuş ve İbrahim Soysüren, Notabene Yayınları, Ankara, 2014.
- Standing, Guy, *Prekarya: Yeni Tehlikeli Sınıf*, Çev. Ergin Bulut, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015.
- Swingewood, Alan, *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi*, Çev. Osman Akınhay, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1998.
- Şahin, Köksal, *Küreselleşme Tartışmaları Işığında Ulus-Devlet*, Yeniüzyıl Yayınları, İstanbul, 2009.
- Şaylan, Gencay, *Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi*, İmge Kitabevi, Ankara, 2003.
- Şirin-Öner, N. Aslı, "Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar", *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar*, Der. S. Gülfer İhlamur-Öner ve N. Aslı Şirin-Öner, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.
- Tayanç-Çalışır, Kurtuluş, *Çağların Değişmeyen Esareti: Fuhuş*, Sokak Kitapları Yayınları, İstanbul, 2011.
- Tekeli, İlhan, *Göç ve Ötesi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2011.
- Tekin, Hasan Hüseyin, "Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme", *Sosyoloji Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 13, ss. 101-116, 2006.
- Tekin, Uğur, "Avrupa'ya Göç ve Türkiye", *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Sayı:37, ss. 43-56, 2007.
- Tekin, Ferhat, "Sınırın Çifte Anlamlılığı: Sınırdaki Merkezler ve Taşralar", *Taşra Fragmanları*, Sosyoloji Divanı Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, ss. 57-63, 2013.
- Tekin, Ferhat, *Sınırın Sosyolojisi: Ulus, Devlet ve Sınır İnsanları*, Açılım Kitap Yayınları, İstanbul, 2014.
- Toksöz, Gülay ve Ünlütürk-Ulutaş, Çağla, "Göç Kadınlaşıyor mu? Türkiye'ye Yönelen Düzensiz Göçe İlişkin Yazına Toplumsal Cinsiyet ve Etnisite Temelinde Bakış", *Birkaç Arpa Boyu: 21. Yüzyıla Girerken Türkiye'de Feminist Çalışmalar*, Prof. Dr. Nermin Abadan-Unat'a Armağan, Der. Serpil Sancar, Cilt:I, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011.

- Toksöz, Gülay, *Uluslararası Emek Göçü*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006.
- Toksöz, Gülay, *Kalkınmada Kadın Emeği*, Varlık Yayınları, İstanbul, 2011.
- Toksöz, Gülay, Erdoğan, Seyhan ve Kaşka Selmin, "Türkiye'ye Düzensiz Emek Göçü ve Göçmenlerin İşgücü Piyasasındaki Durumları", *Uluslararası Göç Örgütü Türkiye Ofisi*, İstanbul, 2012.
- Tuna, Muammer ve Özbek, Çağlar, *Yerleşen Yabancılar: Güney Ege Bölgesinde Göç, Yurttaşlık ve Kimliğin Dönüşümü*, Detay Yayınları, Ankara, 2012.
- Tuna, Muammer ve Özbek, Çağlar, "Uluslararası Göçlerin Yeni Kategorileri, Ulus-Devlet ve Aidiyet: Türkiye'deki Yabancı Yerleşimcilerin Toplumsal Entegrasyonları", *Türkiye ve Yeni Uluslararası Göçler*, Edt. Muammer Tuna, Sentez Yayınları, Bursa, 2014.
- Tüfekçi, Suat, "Kırsal Kesimlerden Büyükşehirlere Göç ve Göçün Aile Yapısında Meydana Getirdiği Değişiklikler (İstanbul Örneği)", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2003.
- Türk Dil Kurumu (TDK), *Güncel Türkçe Sözlük*, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&view=gts, Erişim Tarihi: 04.08.2015.
- Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, *2016 Yılı Türkiye Göç Raporu*, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2017.
- Türkiye Cumhuriyeti Tiflis Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, *Gürcistan'ın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik-Ticari İlişkileri*, Tiflis, 2015.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), *Turizm İstatistikleri*, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1072, Erişim Tarihi: 30.03.2016.
- Ündücü, Cemile, Erdoğan, Melike ve Işık, Özge, "Avrupa'da Uluslararası Emeklilik Göçü ve Bütünleşme Kapsamında Yönetime Katılım Üzerine Bir İnceleme: Costa Del Sol, Tuscany, Algarve ve Malta Örneği", *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt:7, Sayı:1, ss. 159-188, 2009.
- Ünlütürk-Ulutaş, Çağla ve Kalfa, Ashıcan, "Göçün Kadınlaşması ve Göçmen Kadınların Örgütlenme Deneyimleri", *Fe Dergi: Feminist Eleştiri*, Sayı:2, No:1, ss. 13-28, 2009.
- Ünlütürk-Ulutaş, Çağla ve Kumaş, Handan, "Uluslararası Emek Göçü: Göç Kavramı, Türleri, Nedenleri ve Sonuçları", *Uluslararası Sos-*

- yal Politika: Teorisi, Uluslararası Çalışma Normları ve Güncel Gelişmeler*, Edt. Pir Ali Kaya, Siyasal Kitabevi Yayınları, Ankara, 2014.
- Valtonen, Kathleen, *Social Work and Migration: Immigrant and Refugee Settlement and Integration*, Ashgate Publishing Limited, Great Britain, 2008.
- Waters, Malcolm, *Modern Sosyoloji Kuramları*, Çev. Sevda Mutlu, Edt. Zafer Cirhinlioğlu, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2008.
- Weber, Max, *Sosyoloji Yazıları*, Çev. Taha Parla, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005.
- Yalçın, Cemal, *Göç Sosyolojisi*, Anı Yayınları, Ankara, 2004.
- Yaman, Gülhan, "Göçmen İlişkiler Ağının Ulusötesi Göçe Etkisi: Belçika'daki Emirdağlılar Örneği", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı:21, ss. 281-299, 2014.
- Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2011.
- Yıldırım, Ayşe, "Devlet, Sınır, Aşiret: Nusaybin Örneği", *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2013.
- Yıldırımoğlu, Hakan, "Uluslararası Emek Göçü: Almanya'ya Türk Emek Göçü", *Kamu-İş: İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, Cilt:8, Sayı:1, ss. 129-153, 2005.
- Yılmaz, Abdurrahman, "Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri", *Turkish Studies*, Cilt:9, Sayı:2, ss. 1685-1704, 2014.
- Yükseker, H. Deniz, *Laleli-Moskova Mekiği: Kayıtdışı Ticaret ve Cinsiyet İlişkileri*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.